

Miljöbilssituationen i Västervik

*****

5 stjärnor av 10 möjliga

-

En granskning av Gröna Bilister

April 2007

Inledning

Växthuseffekten skenar, med snabba klimatförändringar och allt våldsammare väder som följd. En huvudanledning till Sveriges bidrag av den ökande växthuseffekten är att trafikens utsläpp fortsätter att öka, medan andra sektorer utsläpp har stagnerat eller börjat minska.

EU har två konkreta mål med bäring på transporter med personbil:

- 1) Använd mängd förnyelsebara drivmedel ska 2010 uppgå till minst 5,75 procent av den totala marknaden för drivmedel.
- 2) Det genomsnittliga utsläppet av fossil koldioxid från personbilar ska 2010 vara max 120 g/km.

Varje land har ett ansvar att leva upp till målen och målen bör också gälla för det lokala miljöarbetet. Riksdag och regering har slagit fast att ansvaret också gäller sektorsvis, med målet att trafikens koldioxidutsläpp år 2010 ska vara tillbaka på 1990 års nivå, för att långsiktigt minska.

Transporter är den största enskilda källan till flera miljö- och hälsofarliga utsläpp i åtskilliga av landets kommuner. Kalmar läns regionförbund anger t.ex. att ”Bensin- och dieselanvändningen står för över hälften av koldioxidutsläppen i regionen”¹. Västerviks kommun anger själv att ”Halterna av bensen vid starkt trafikerade gator i Västervik har de senaste åren överskridit den av naturvårdsverket föreslagna miljö kvalitetsnormen (2,5 µg/m³). Vintersäsongen 99/00 var medelvärdet för bensen 3,2 µg/m³ i den hårt trafikbelastade mätpunkten på Kvarngatan. I mindre trafikerade områden ligger medelvärdet precis kring miljö kvalitetsnormen”².

Trafiken är dessutom ofta huvudorsak till att kommunen inte klarar fastställda miljö kvalitetsnormer för bland annat cancerframkallande partiklar. Utifrån detta står det klart att en minskad och miljövänligare bilism bör vara en viktig samhällelig prioritering, i linje med Gröna Bilisters arbete.

Gröna Bilister granskar vilket ansvar kommuner tar för att minska bilismens miljö- och hälsopåverkan, kombinerat med en granskning av andra tongivande aktörer inom kommunen. Granskningen tjänar som vägledning för de lokala aktörer som vill bidra aktivt till ett bättre lokalt miljöarbete inom bilismområdet.

Mattias Goldmann

Gröna Bilister

---

¹ <http://www.regionforbund.se/pdf-filer/fossilbransle/fossilbransle-hp2007.pdf>

² <http://www.vastervik.se/upload/miljostrategi/strategi.pdf>

Kommunala mål

Kommunala mål för trafikens miljöpåverkan innebär inte i sig någon miljöförbättring – det är praktisk handling som räknas och som Gröna Bilister betygsätter. Vi presenterar ändå de relevanta kommunala målen, eftersom de har betydelse för:

- Medborgare som kan begära att målen uppfylls.
- Miljöengagerade politiker och tjänstemän som kan hänvisa till antagna mål för att driva igenom en miljöriktig trafikpolitik.
- Oppositionspolitiker som kan bevaka att den politiska majoriteten uppfyller avgivna löften och politiskt beslutade åtgärder.
- Journalister som kan kritiskt granska om beslutade mål uppfylls.

Miljöstrategi

I april 2001 antog kommunfullmäktige i Västervik Miljöstrategi 2000 med mål för miljö och folkhälsan. Kommunens mål utgår från de femton nationella miljökravsmålen som antagits av riksdagen. Miljöstrategi 2000 innehåller även en beskrivning av miljösituationen i kommunen och en handlingsplan för Agenda 21-arbetet samt ett kommunalt åtgärdsprogram för åren 2001-2004³. Ett nytt åtgärdsprogram finns inte. I strategin finns bl.a. målen ”övergång från fossila till förnybara bränslen”, ”köp en bränsleeffektivare bil” och ”kör med jämn och låg hastighet – Ecodrivning”.

Miljöbokslut

Kommunen har tidigare gjort årliga miljöbokslut, men det senaste som finns presenterat på kommunens webbplats är för år 2003.

Kalmar län som fossilbränslefri region

Regionförbundets styrelse antog den 15 december 2006 ett handlingsprogram för att bli fossilbränslefritt.⁴ Målet ska vara uppnått till år 2030, med delmål för år 2010 att släppa ut mindre än 4,4 ton fossil koldioxid/person, ha 20 procent mindre koldioxid från transporter jämfört med år 1995 och att offentliga personbilar ska vara miljöbilar. Som strategi anges bl.a. att ”Skapa en hållbar transportsektor genom samverkan mellan näringsliv, myndigheter och organisationer. Den offentliga sektorn har en nyckelroll i arbetet.” Omställningstakten skall öka genom ”ett samlat agerande i de frågor kommuner och landsting äger själva”.

Målsättningen att skapa en hållbar transportsektor i regionen genom samverkan mellan företag, kommuner, myndigheter och organisationer i sydöstra Sverige ska uppnås genom att:

- Satsa på minskad energianvändning i samband med transporter.

³ http://www.vastervik.se/templates/VVKommun_Page.aspx?id=2410

⁴ <http://www.regionforbund.se/pdf-filer/fossilbransle/fossilbransle-hp2007.pdf>

- Utveckla förutsättningarna för spårbunden trafik.
- Utveckla möjligheterna för pendling för att stärka regionala arbetsmarknadsregioner.
- Stimulera användningen av förnyelsebara fordonsbränslen.
- Bygga nätverk i syfte att skapa möjligheter för minskad användning av fossila bränslen och för att främja utvecklingen av mer miljövänliga transporter.
- Öka möjligheterna för erfarenhetsutbyte samtidigt som gemensamma projekt kan drivas med tyngd i angelägna frågor.
- Satsa på information och folkbildning.
- Satsa på en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning.

Regionförbundet har beviljats medel för en rad olika klimatfrämjande åtgärder inom transportområdet, med ett mobilitetskontor och 2,4 miljoner kronor avsatta för att främja introduktion av minst 1 000 miljöbilar i länet och ge minst åtta nya tankställen för förnybara bränslen. Möjligheten för detta är öppen både för privatpersoner, företag och för offentlig verksamhet. Under år 2007 ska regionen bl.a.:

- Erbjudna länets kommuner och landsting en länsgemensam upphandling av miljöbilar.
- Stimulera produktion av alternativa fordonsbränslen i länet.
- Inrätta en klimatkommission för Kalmar län, med uppdrag att senast december 2007 presentera ett sektorsövergripande program med konkreta förslag för att nå målet om ett fossilbränslefritt Kalmar län år 2030.

Kommunens bilinnehav

Kommunens eget bilinnehav är av stor betydelse för bilismens totala miljöpåverkan i kommunen, bl.a. för att:

- Kommunen kan vara föregångare i inköp av miljöbilar och då stimulera den lokala bilhandeln att ta hem och marknadsföra dessa bilar.
- Kommunen köper tillräckliga volymer bilar för att komma förbi ”hönan och ägget situationen”; privatpersoner kan tvingas avstå från att t.ex. köpa en etanolbil därför att det lokalt saknas tankmöjligheter, men kommunen kan med sina fordon stimulera fram att det etableras sådana tankmöjligheter.
- Kommunen serverar normalt sett sina bilar föredömligt, innebärande att det efter ett par år kommer ut miljöbilar i gott skick på andrahandsmarknaden.

Västervik kommun äger och leasar totalt cirka 90 personbilar. Av dessa är 20 miljöbilar, varav 19 etanoldrivna och 1 hybrid. Det ger en miljöbilsandel på 23 procent, vilket är godkänt men inte mer.

Miljöbilsandelen kan förväntas öka framgent, utifrån kommunens beslut att 50 procent av alla nya bilar ska gå på alternativa drivmedel.

Förmånsbilar är normalt sett onödigt stora och motorstarka och körs onödigt mycket. Därför är det ledsamt att Västerviks kommun har förmånsbilar som löneförmån, även om det i praktiken endast gäller en bil.

Upphandlingskrav transporttjänster

Genom att ställa miljörelaterade krav när kommunen upphandlar transporter, kan kommunen till en mycket låg kostnad stimulera fram en positiv utveckling. Då t.ex. färdtjänst och skolskjuts vanligen körs av taxibolag, får kraven dessutom effekter på sektorer som kommunen normalt sett inte påverkar. Miljöeffekten blir dessutom stor, eftersom en taxibil i runda tal motsvarar tio privatbilars körsträcka och utsläpp.

Regionförbundet anger att ”Vid kommande upphandlingar bör parterna ha gemensamma krav på fordonens miljöanpassning för att uppnå underlag för såväl tankställen som fordonsutrustning”. Västervik ställer i dagsläget inga miljöbilskrav vid sina upphandlingar av transporttjänster som färdtjänst och skolskjuts, men anger att det kommer att ske framgent.

Utbildning

Genom att lära ut sparsam körning, ecodriving, kan kommunerna minska sina kostnader för fordonsbränsle, samtidigt som utsläppen minskar och transportererna går något snabbare.

Kommunen har utbildat personal inom renhållningsverksamheten i Ecodriving/sparsam körning, liksom en del andra nyckelpersoner men det saknas uppgifter om framtida ambitioner för sådan utbildningen.

Stimulans till medborgarna

För att få hög utväxling på det kommunala miljöbilsarbetet, är det helt centralt att medborgarna också engageras, eftersom större delen av de bilar som finns i kommunen ägs av kommunmedborgare eller företag som är verksamma i kommunen. Det sker i Västervik, efter att kommunfullmäktige mars 2006 beslutade om fri parkering för miljöbilar på kommunens parkeringsplatser under en försöksperiod. Elbilar, hybridfordon och fordon som drivs med etanol eller gas omfattas – alltså en annan definition än Vägverkets nationella. Tillståndet gäller för närvarande till 30 juni 2007⁵.

Ett femtiotal kommuner delfinansierar medborgares miljöbilsköp, ofta med 30-50 procent av merkostnaden jämfört med motsvarande bensinbil, däribland alla kommuner i Västervik län. Miljöfordon Syd stödjer upp till 1 000 miljöbilar för privatpersoner, organisationer och företag fram till år 2008. Bidrag utgör 50 % för privatpersoner och 30 % för företag av merkostnaden (mellanskillnaden för fordonet i miljöutförande jämfört med samma modell i fossilbränsleutförande), dock max 16 000 kr. För begagnade fordon antas merkostnaden ha

---

⁵ <http://www.vastervik.se/upload/Teknisk%20Service/Gator/miljofordon.pdf>.

samma värde­minskning som fordonet i övrigt varför nyprisskillnaden måste tas fram för det aktuella fordonet och därefter reduceras i proportion till värde­minskningen.⁶

Den som beviljats bidrag åtar sig att huvudsakligen tanka miljöbilen med miljöbränsle, samt att besvara en årlig enkät om miljöfordonet. Bidraget omfattar miljöbilar enligt Vägverkets definition, dvs. även särskilt snåla bensin- och dieselfordon.⁷

Studier har visat att man i medeltal minskar sitt bilåkande runt 50 procent när man går med i en bilpool. Dessutom har det visat sig att en bilpoolsbil ersätter mellan åtta och tolv privatägda bilar. Det frigör stora ytor som kan användas till annat än parkeringsplatser.⁸ Allt fler kommuner erbjuder bilpool i någon form åt sina medborgare – men i Västervik finns ingen bilpool.

Västervik kommun har god information på sin webbplats om miljöfordon och hur man kan minska miljöpåverkan från sitt bilkörande.

Tankställen och bränslekrav

För att miljöbilen som kan tankas på förnybara bränslen ska ge någon faktisk miljövin­st, är det givetvis nödvändigt att den inte tankas med bensin eller diesel – etanol- (flexifuel), gas- (bifuel) och RME-fordon erbjuder alla denna möjlighet, med borttappat miljönytta som följd. Kommuner kan aktivt medverka till att tankställen etableras, dels genom att själva stå för ett tillräckligt underlag för att något bensinbolag ska erbjuda sig att sälja bränslet (gäller vanligen etanol), dels genom att själv tillverka bränslet (gäller vanligen biogas).

I Västervik finns i dagsläget två tankställen för etanol (E85), men inget för RME eller biogas. Regionförbundet har genom Klimpmedel avsatt medel för minst åtta nya tank­ställen för förnybara bränslen i länet, avseende mackar som inte omfattas av tillhand­hållandeskyldigheten.

Kommunen har i motsats till Örebro kommun, inte några formella krav på en successivt ökande andel etanol i konventionell bensin och RME (rapsmetylester) i konventionell diesel, trots att detta skulle ge betydande miljöfördelar till ringa kostnad.

Bilförsäljning

För att kommuninvånarna ska kunna ta miljöbilsansvar är det av stor betydelse att det går att köpa miljöbil inom den egna kommunen eller i grannkommunerna – endast få är be­redda att åka långa sträckor för att köpa en miljövänligare bil. Där bilarna finns, är det också av stor betydelse att de faktiskt finns inne, kan provköras och finns med i den lokala bilhandelns marknadsföring. På denna punkt har Gröna Bilister funnit mycket stora skill­nader mellan olika generalagenters och återförsäljares inställning och motivation.

I Kalmar län finns goda möjligheter att köpa etanolbilar från Ford, Saab och Volvo, gas­bilar från bl.a. Opel, Volkswagen och Volvo och hybridbilar från Toyota. Dessutom finns et antal fossilbränsle­drivna bilar som är så bränslesnåla att de uppfyller Vägverkets

⁶ http://www.miljofordonsyd.se/filer/fil_14.pdf

⁷ http://www.miljofordonsyd.se/filer/fil_17.pdf

⁸ <http://www.bilpool.se/index.jsp>.

miljöbilsdefinition. Länet stimulerar miljöbilsförsäljningen, dels genom den delfinansiering av merkostnaden som finns sedan en tid tillbaks, dels genom att åtskilliga av länets kommuner själva köpt betydande mängder miljöbilar. Dessutom stimuleras försäljningen av att miljöbilar har gratis parkering.

Slutsatser och rekommendationer

Västerviks miljöbilsarbete är godkänt, men med såväl goda exempel att inspireras av som plumpar i protokollet. Kommunen får betyget 5 för sitt miljöbilsarbete. Det som förtjänar beröm är:

- Stimulans till medborgare att välja miljöbilar genom gratis parkering.
- Stimulans till medborgare att välja miljöbilar genom delfinansiering av merkostnaden för miljöbilar (i Regionförbundets regi).
- Utbildning av kommunanställda i sparsam körning, ecodriving – men en samlad struktur för fortsättningen saknas.
- Lokal tillgång till etanol E85.

Gröna Bilister har åtta huvudsakliga rekommendationer till Västervik kommun:

- 1) Fastställ en avvecklingsplan för fossilbränsle drivna bilar i kommunal regi.
- 2) Börja snarast ställa konkreta miljöbilskrav vid upphandling av fordonstjänster som färdtjänst och skolskjuts, i linje med uttalade ambitioner.
- 3) Förläng parkeringsförmånen för miljöbilar, så att den gäller minst till 2010.
- 4) Ändra parkeringsförmånen så att den omfattar bilar som uppfyller Vägverkets miljöbilsdefinition och begär att man till minst 50 procent ska tanka det avsedda bränslet för att få förmånen.
- 5) Avveckla förmånsbilar som löneförmån.
- 6) Inför en bilpool för allmänheten.
- 7) Studera möjligheterna för lokal biogasproduktion.
- 8) Överväg att medverka i Trafikantveckan 2007.

Denna rapport är framtagen av Gröna Bilister (Mattias Goldmann), baserad på enkätsvar från Västervik kommun, företrätt av Ulla Öhrn, upphandlingschef. Detta har kombinerats med utförliga granskningar av kommunala dokument och handlingar från andra relevanta aktörer. För ytterligare information: mattias.goldmann@gronabilister.se. Se även www.gronabilister.se.